

FOTO SANNE PEPPER

Merel Pauw (links) en Joshua Stradowski in de voorstelling *Gender*, die langs scholen reist.

Naar het schoolfeest in een felrode jurk

SEKSUALITEIT Jeugdvoorstelling *Gender* wil middelbare scholieren aan het denken zetten over de kunstmatige scheidslijnen tussen mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Door onze medewerker **Maarten Dallinga**

Wat is het eerste woord dat in je opkomt?", vraagt Karin Ellen Kraaijenzank aan haar mentorgroep. Ze zegt het luid, haar havo 2-klas is onrustig. Zojuist hebben deze leerlingen van het Ulenhofcollege in Doetinchem - een "witte" plattelandsschool met ruim 1.600 leerlingen - bijna een uur stilgezeten. Ze keken naar *Gender*, een reizende jeugdvoorstelling van Toneelgroep Oostpool en Theater Sonnevanc over seksualiteit en identiteit, die dit najaar negentig keer wordt opgevoerd bij middelbare scholen in Oost-Nederland.

Tijdens de nabespreking is dit waar de leerlingen van klas H2A aan moeten denken: raar, stoer, anders, interessant en, door meerdere leerlingen genoemd: apart. Gender wordt gespeeld in een tot minitheater omgebouwde vrachtwagen-trailer. Bij de wc's van de club waar op dat moment het schoolfeest in volle gang is, hebben acteurs Josh en Meel een openhartig gesprek over mannelijkheid, vrouwelijkheid en alles wat daartussenin zit - en hun eigen worsteling daarmee. Dat is, ondanks alle aandacht voor gender in de afgelopen tijd, geen uitgekauwd thema, laat deze voorstelling zien. Gender toont vlugscherp wat sociale verwachtingen doen en hoe belangrijk het is om je eigen weg te gaan.

Lippenstift

Josh probeert Meel vol op haar mond te pakken - dat is hoe *Gender* begint. De leerlingen zijn meteen stil. „Het betere heterobeukwerk” noemt acteur Joshua Stradowski dat later. Hij speelt Josh: een stoere, gespierde jongen, op het oog een 'typische' hetero. Maar dan gaat het schuren: Josh kondigt aan dat hij zich wil opmaken. Bluf, zo lijkt het aanvankelijk. Maar wanneer Meel hem lippenstift

aanreikt, doet hij het echt. Sommige leerlingen giechelen. Een meisje werpt een verbaasde blik naar haar vriendin.

„Mooi staat die make-up je man!” Meel lijkt oprecht. Zó moet hij naar het schoolfeest gaan, vindt ze. Maar Josh is bang dat de anderen zullen denken dat hij gay is. Wat daar erg aan zou zijn, wil Meel weten. „Omdat ik het niet ben.” Toch doet Josh er vervolgens nog een scheepje bovenop. Uit zijn rugzak haalt hij een felrode jurk, van zijn moeder. Hij kruipt achter een gekleurde wand en kleedt zich om. Leerlingen schuiven onrustig heen en weer.

En dan laat Josh zichzelf zien, in zijn jurk - strak gedrapeerd rond zijn gespierde lijf. Gefluister in het publiek. „Een jurk is gewoon fun!”, zegt Josh met een brede glimlach. Meel vertelt dat ze juist al haar jurken heeft weggedaan. Of zij haar vrouwelijke kant zit „weg te pushen”, vraagt Josh zich hardop af. Meel voelt zich

in een jurk „altijd kut”, dan ziet zij zichzelf als een meisje „en dat voelt niet lekker”. Zij voelt zich onzijdig, zegt ze. „Trans...”, fluistert een meisje in het publiek. „Hokjes zijn een gevangenis”, vervolgt Meel. „Ik hoef toch niet te kiezen?”

„Dat is de moraal van het stuk”, vertelt Merel Pauw (Meel) na de voorstelling. Iedereen moet zichzelf kunnen zijn. En juist een theatervoorstelling kan volgens haar helpen om jongeren daarover aan het denken te zetten: „Ze hebben hier geen afleiding en kunnen niet ontsnappen. Bovendien zijn wij 'echte' mensen.” De leerlingen kunnen zich makkelijk met de acteurs identificeren, is het idee.

Regisseur Timothy de Gilde wil de wereld van jongeren zo een beetje vergroten. „In iedere klas zijn er denk ik zeker een of twee jongeren die worstelen met hun gender. Voor hen en voor al die anderen die er nooit over nadenken heb ik deze voorstelling gemaakt.” Ook is er voor de nabesprekingen lesmateriaal geproduceerd. Na het zien van de voorstelling van vorig jaar, Bromance, over homoseksualiteit, kwamen meerdere jongeren uit de kast.

De leerlingen van het Ulenhofcollege in Doetinchem moesten Gender verplicht bijwonen. Mentor Kraaijenzank vond het waardevol: „Veel kinderen van deze klas voelen schaamte om te laten zien wie ze echt zijn.” Of zij nu worstelen met hun sekse of gebaardheid of niet, Kraaijenzank hoopt dat de voorstelling hun kracht geeft.

Jongen-jongen

„Wie is behalve een 'jongen-jongen' ook weleens een vrouwelijke jongen?” wil Kraaijenzank weten tijdens de nabespreking in het technieklokaal. „Enzo!”, roepen de leerlingen in koor. Hij - de meest verzorgde jongen van de klas - wijst naar zichzelf: „Ik?”

Enzo (13) vond de voorstelling „wel grappig”, vertelt hij even later. Bij het thema gender had hij nog nooit echt stilgestaan. Uit nieuwsgierigheid heeft hij ook nog nooit een jurk gepast. Zijn vriendje Koray (12), over wat hij dacht toen Josh ineens een jurk aantrok: „Dat moet hij zelf weten, ik heb er niets tegen maar ook niets mee.” Volgens hem maakt het in hun klas niet uit wat je bent, „als je je er maar lekker bij voelt”.

Maar wat als er in hun klas een jongen op het schoolfeest in een jurk verschijnt? Koray: „Dan zou ik wel denken: wat doet hij nou?” Klasgenoot Kiki (13): „Het is wel stoer als je dat durft. Misschien zouden een paar mensen gaan lachen, dat wel.” Zij ziet zichzelf als een meisjesjongen, vertelde ze bij de nabespreking: „Qua kleding ben ik meer van de jongenskant, wat stoerder, maar ik draag wel gewoon make-up.”

Tijdens het nagesprek vraagt de mentor wie zich weleens afvraagt: waar hoor ik eigenlijk bij? Een jongen met zwaar Achterhoeks accent reageert op nuchtere toon: „Het is wat het is.”

De slotscène van *Gender*: Josh kan niet meer naar het schoolfeest. Hij moet de rode jurk van zijn moeder gauw gaan terugleggen, voordat zijn vader thuiskomt. Meel gaat nog wel naar het feest, mét een getekende snor. „De volgende keer dans ik met je”, zegt Josh, „in een jurk.”

de gids

Jan Fabre verklaart de liefde aan zijn schizofrene vaderland

Na afloop van de voorstelling hangt er een sterke bierlucht in de Rabozaal. Vier uur lang heeft het gouden vocht rijkelijk gevloeid, geklotst en geklatterd in *Belgian Rules/Belgium Rules*, de jongste productie van de Jan Fabre. Een Vlaming, zeggen we gewoonlijk, maar na deze ode aan zijn schizofrene vaderland moeten we misschien overgaan op 'Belg-uit-overtuiging'.

Want *Belgian Rules/Belgium Rules* is een innige omarming van alle absurde ongerijmdheden van ons buurland. Nog kleiner dan Nederland, maar drietalig. Een land van rechtschapen katholieken, met een clerus die zich aan alles wat God verboden heeft te buiten gaat. Bureaucratisch tot op de vierkante millimeter, en van de weeromstuit een chaotisch zootje ongeregeld. Kijk alleen maar naar de (oerlelijke) woningbouw. In de voorstelling houdt het echtpaar Arnolfini, kwistig met bakstenen strooiend, een lofzang op de meestal illegaal gebouwde 'koterij' (schuurtjes en andere aanbouw), een niet weg te denken onderdeel van het Belgische woonhuis.

De Arnolfini's, zo weggelopen uit een schilderij van Jan van Eyck, zijn de eerste verwijzing naar de rijke kunsthistorie van België. Magrittes man met bolhoed en paraplu komt langs en ook andere iconische, surrealistische beelden, zoals de naakte, geblinddoekte vrouw met varken (Pornokratès) van Félicien Rops.

Dat is de artistieke verbeelding die welig tiert in Fabres vaderland, en in Fabres theater. In een bonte opeenvolging van scènes en kostuumwisselingen stipt Fabre ook banalere Belgische eigenaardigheden aan: bier, friet, chocola, Manneken Pis, wielkoersen, carnaval en de duivensport. Al is aanstippen bij Fabre niet het juiste woord. Hij neemt er ruim de tijd voor, en in dit geval rechtvaardigt de inhoudelijke en de visuele kwaliteit die lengte zeker niet altijd. Waar Fabre bijvoorbeeld in de succesvolle 24-uursmarathon *Mount Olympus* (2016) schoonheid boeteerde uit het groteske en scabreuze, of uit de uitputting van zijn performers, wil deze voorstelling niet naar een hoger niveau stijgen. Dit ondanks de bewonderenswaardige inzet van deze équipe van vijftien toegewijden, die zich onder meer onvermoeibaar in een sessie bierkrattenfitness storten en, met de dood op de hielen (dat wil zeggen: een skelet op de rug), een kwartier lang sur place joggend volstrekke nonsens-regels de zaal in schreeuwen.

Deels ligt het ook aan de teksten van Johan de Boose, die ofwel een soort geschiedenislesje zijn, ofwel politiek simplistisch en pamflettistisch. Ze worden onveranderlijk met nadruk en uitroptekens uitgesproken, maar zijn niet confronterend, eerder ouderwets en in wezen een preek voor eigen parochie. Maar Fabres onverholven liefdesverklaring aan het niet-bestaande land België is oprecht.

Theater

Belgian Rules/Belgium Rules van Jan Fabre/Troubleyn. Gezien: 7/11, Amsterdam. Herhaling 8/11. Inl: ssba.nl
●●●○○

FOTO WONGE BERGMANN